

SENJSKO DVODNEVLJE U SPOMEN RODU I SLAVI SVOJIH KAPETANA

Znanstveni skup "Značenje Senja za Hrvatsku na razmeđu XV. i XVI. stoljeća"
- u povodu 500. obljetnice rođenja Senjana Nikole Jurišića i Petra Kružića
Senj, 7. i 8. prosinca 1990.

Tradicionalna manira obilježavanja imena i djela velikih (hrvatskih) muževa dobila je svoj puni izraz 7. i 8. prosinca 1990. u Senju, kada su dostojno obilježena imena dvojice znamenitih Senjana: generala i baruna Nikole Jurišića, te kapetana i kneza Petra Kružića. Odmah valja uočiti i istaći da ovdje nije riječ o hrvatskim muževima koji su slavu hrvatskog imena i etnikuma pronijeli svijetlim umom i perom, nego svijetlim mačevima, kojima su mnogim hrvatskim umovima i perima omogućili i zajamčili, bar na neko vrijeme, mir, slobodu i rad.

Junaštvo dvaju senjskih kapetana i sve što s tim u svezi stoji bili su predmetom dvodnevnog znanstvenog skupa na kojemu se uznastojalo odasvud osvijetliti likove i djela senjskih junaka, koliko god je to dopustila hrvatska historiografija. Sporno i neutvrđeno ostalo je mjesto i godina smrti Nikole Jurišića. Organizator se, međutim, uz konzultaciju s povjesničarima, odlučio za godinu 1543, odnosno Kiseg, gdje je pokopan.

Prije negoli se pobliže upoznamo s tematikom, ustrojem i tijekom Skupa, kažimo i to da su pripreme protekle uza sve one poteškoće, zastoje i neizvjesnosti što se javljaju svuda gdje se iskaže nečiji slab sluh, polovičan mar i jasna inercija, odnosno izostane ili okasne obećana pomoć. Malom Senju je naime za organizaciju znanstvenog dvodnevlja bila potrebna višestrana pomoć šire društvene zajednice. Prosuđeno je da će bez potpore šire zajednice mali Senj jedva moći do kraja u djelo provesti plemenitu zamisao. To je u prvom redu zahtijevala zamisao Skupa: veći broj sudionika Skupa kao i popratne manifestacije.

O poteškoćama oko održavanja proslave svjedoči i promjena u vremenu održavanja te proslave. Naime, neprimjeren odnos prema vlastitoj povijesno - kulturnoj baštini odrazio se između ostalog pomacima u datumima održavanja proslave. Tako se sa 16. i 17. studenog proslava u posljednji čas prebacila na 7. i 8. prosinca 1990.

No sve se u Senju ipak odista najuspješnije okončalo zahvaljujući prvenstveno nekolicini osvjedočenih senjskih pregalaca na čelu s profesorom Antom Glavičićem, ravnateljom Gradskog muzeja u Senju. Zahvaljujući prije svega skrupuloznoj skrbi prof. Glavičića, kako pripreme tako i sam tijek proslave protekli su na zadovoljstvo Senjana i gostiju.

Što se pak samog Senja tiče, organizator od samog začetka ideje o proslavi imena i djela dvaju senjskih i hrvatskih velikana mobilizira sve kulturno - upravne strukture grada Senja kako bi grad Senj tom proslavom što dostojnije obilježio slavu i rod Jurišića

i Kružića. Našli su se tako na okupu i zajedničkom poslu predstavnici kulturnoga, prosvjetnog, upravnog i crkvenog života grada Senja da svatko u svom djelokrugu i mogućnostima, idejno i materijalno, pridonese uspjehu zamišljene proslave. Valja istaći da se i senjska Crkva uključila u proslavu senjskih kapetana. Osim što su članovi katedralnog zbora ispunili dio programa u prigodnoj akademiji, proslava je uzveličana i starocrkvenoslavenskom misom zadušnicom u senjskoj katedrali sv. Marije. Valja istaći da su ugođaj dobre pripremljenosti Skupa upotpunili zvuci senjske limene glazbe.

Proslavu je Senjsko muzejsko društvo upriličilo u suradnji sa suorganizatorima: Skupštinom općine Senj, Razredom za društvene djelatnosti JAZU, Arhivom Hrvatske, Savezom povijesnih društava Hrvatske, Ogrankom Matice Hrvatske Senj, a sve pod pokroviteljstvom Sabora Republike Hrvatske. Pokazalo se potrebnim da se organizatori i suorganizatori sastanu potkraj studenog 1990. u Zagrebu kako bi se neposredno i u tačine razmotrio program i tijek održavanja proslave.

Proslava i znanstveni skup održani su na temu "Značenje Senja za Hrvatsku na razmeđu XV. i XVI. stoljeća", u povodu 500. obljetnice rođenja Senjanâ generala Nikole Jurišića i kapetana Petra Kružića. Vojne, političke i kulturne prilike Senja i Hrvatske na razmeđu XV. i XVI. stoljeća tematski su okvir u kojemu su izložena priopćenja na simpoziju.

Prvi dan Proslave i znanstvenog skupa protekao je u sedam točaka:

1. Otkrivanje spomenika vojskovođi Nikoli Jurišiću. Spomenik je otkrio predsjednik Skupštine grada Zagreba Boris Buzančić na predjelu Zgon;
2. Otvaranje Izložbe "Hrvatska na razmeđu XV/XVI. stoljeća u Gradskom muzeju Senj;
3. Svečano otvaranje Skupa i pozdravi u Domu kulture "M. C. Nehajev";
4. Znanstveno priopćenje dr. Ante Sekulića: "Nikola Jurišić, život i djelo";
5. Znanstveno priopćenje mr. Anđelka Mijatovića: "Petar Kružić, život i djelo";
6. Promocija *Senjskog zbornika* 17/1990;
7. Kulturno - umjetnički program Senjskih amatera (prema scenariju prof. Ante Pađena).

U predvečerje prvog dana proslave program je započeo otkrićem spomenika vojskovođi Nikoli Jurišiću. Na predjelu Senja zvanom Zgon otkriće je predvodio Boris Buzančić, predsjednik Skupštine grada Zagreba. Izrada odljeva poprsja povjerena je akademskom kiparu Ivici Grošiniću. Skrbeni prof. A. Glavičić našao je vremena da otiče i u Zelinu, te požuri kipara Grošinića s izradom odljeva. Poprsje Nikole Jurišića dar je Skupštine grada Zagreba gradu Senju. Stoga je i priličilo da poprsje otkrije prvi čovjek Skupštine grada Zagreba. Spomen-poprsje N. Jurišiću, odobrenjem Komiteta za urbanizam SO Senj, dobilo je tako svoje dostojno mjesto: ispred gradskog kaštela "Ožegovićianum". U skorijoj budućnosti i u neposrednoj blizini Jurišićeva poprsja trebala bi se na svojim postamentima naći i druga dvojica iz slavnog senjskog kapetanskog trolista: Petar Kružić i Ivan Lenković. Time bi prostor ispred gradskog kaštela bio najsadržajnije ovjekovječen.

Neposredno za otkrićem spomenika uslijedilo je otvaranje izložbe "Hrvatska na razmeđu XV. i XVI. stoljeća". Kraću inauguralnu besjedu pri otvorenju skromne ali sadržajne izložbe uputio je posjetiteljima prof. A. Glavičić, nakon kojega se na izložbu iscrpnije osvrnuo i proglasio je otvorenom dr. Milan Kruhek, kustos Povijesnog muzeja Hrvatske u Zagrebu.

Na zamolbu organizatora da se za izložbu povjere dokumenti o P. Kružiću, N. Jurišiću i Senju iz tog vremena, i pismohrana Hrvatske širom je otvorila svoja vrata i iznijela pred Senjane i goste deset vrijednih dokumenata. Za to su se posebice pobrinuli

Znameniti Senjanin Nikola Jurišić, slavni hrvatski vojskovođa, kapetan Senja i Rijeke, zapovjednik hrvatske vojske na Krajini, neustrašivi branitelj Kisega od napada Turaka 1532.; prema bakrorezu Adama Ehrenreicha

stručnjaci Odjela za stariju građu: dr. Josip Kolanović, prof. Ornata Tadin i arh. tehn. Josipa Čalogović.

Prigodna izložba, iako bez većih izložbenih pretenzija, privukla je pažnju posjetitelja svojim ilustrativnim dokumentima s razmeđa XV. i XVI. stoljeća.

Samom svečanom otvorenju Znanstvenog skupa prethodila je prigodna akademija. Dopadljivi program po scenariju prof. A. Pađena izveli su rodoljubno poneseni Senjani: Senjski amateri, Tamburaški zbor Centra za kulturu, Gradska glazba, Katedralni zbor i klapa "Mirina".

Pozdravima i priopćenjima dr. Ante Sekulića ("Nikola Jurišić, život i djelo") i mr. A. Mijatovića ("Petar Kružić, život i djelo") otvoren je najzad u Domu kulture "M. C. Nehajev" sam Znanstveni skup. U svojoj pozdravnoj besjedi prof. A. Glavičić izrazio je radost što je ovaj za Senj prvorazredan kulturni događaj ostvaren prema prvotnoj zamisli. Zahvalio je svim subjektima Senja i Republike na pruženoj pomoći. Uputio je riječ zahvale svima s vrha do dna, od ministra za kulturu do one zadnje djevojčice koja je svojom ulogom u prigodnoj akademiji dala svoj udio u proslavi senjskih velikana. Obratio se zatim prof. Glavičić sudionicima Znanstvenog skupa, koji će svojim priopćenjima osvijetliti likove dvojice senjskih velikana.

Uz posebno je odobravanje bio pročitan pozdravni brzojav ministra za kulturu Republike Hrvatske, akademika prof. dr. Vlatka Pavletića, koji se zbog spriječenosti

nije mogao odazvati da pribiva znanstvenom dvodnevju u Senju. Ministar je pozdravio nemali kulturni poticaj grada pod Nehajem, koji je i danas na braniku Domovine.

Otvorenje je osim pozdravima i priopćenjima uzveličano promocijom *Senjskog zbornika* 17/1990. Upravo prezentacijom *Senjskog zbornika* organizator proslave je na najbolji mogući način predstavio i sebe pred domaćim i gostujućim općinstvom.

Znanstveni skup na prijedlog prof. Glavičića dobiva svoje radno predsjedništvo kojemu je na brizi programsko odvijanje prvog dijela proslave. U to radno tijelo ušli su: ak. dr. Lujo Margetić (kao predsjedavajući), dr. Mirko Valentić, dr. Mile Bogović (iz Sakralne baštine Senj) i prof. Mirko Raguž, predsjednik SMD-a. Član predsjedništva je i prof. A. Glavičić

Drugi dan Znanstvenog skupa protekao je u izlaganju osam priopćenja:

1. dr. Tomislav Raukar: "Hrvatska na razmeđu XV. i XVI. st.";
2. dr. Mirko Valentić: "Turski ratovi i hrvatska dijaspora u XVI. stoljeću";
3. dr. Lujo Margetić: "Cetinski sabori 1527";
4. dr. Mile Bogović: "Prijelazno stoljeće senjske crkve (1450-1550)";
5. dr. Anica Nazor, "Tiskana glagoljska knjiga u XV. i XVI. stoljeću";
6. dr. Milan Kruhek, "Utvrde senjske kapetanije u XVI. stoljeću";
7. prof. Josip Stošić, "Likovna kultura Senja i okolice na razmeđu XV. i XVI. stoljeća";
8. mr. Željko Bartulović, "Uprava i sudstvo u Senju u XV. i XVI. stoljeću".

Drugog dana, u subotu 8. prosinca 1990. u velikoj vijećnici Skupštine općine Senj Skup u 9 sati nastavlja svojim radom. Skupom u nastavku rukovodi novoimenovano radno predsjedništvo: dr. Mirko Valentić (predsjedavajući), dr. Mile Bogović, prof. A. Glavičić i dr. M. Kruhek. U drugom dijelu predsjedavaju: prof. dr. T. Raukar (predsjedavajući), prof. A. Glavičić, prof. Milan Galić i prof. Mirko Raguž.

Suradnja s mađarskim znanstvenikom hrvatskog podrijetla, dr. Mijom Karagićem iz Budimpešte, te prilog engleske književne povjesničarke C. W. Bracewell u *Senjskom zborniku* 17/1990 ("Žene kod uskoka: književni likovi i stvarnost") dva su skromna elementa međunarodnog značaja proslave u Senju. Prava je šteta što suradnja sa znanstvenikom iz Budimpešte nije prije uspostavljena i tako produbljena, što bi urodilo novim spoznajama. Naše dosadašnje znanje o mjestu i značenju generala i baruna N. Jurišića u mađarskoj povijesti time bi nedvoumno bilo upotpunjeno. U svom pismu dr. M. Karagiću (od 13. studenog 1990) mladi senjski povjesničar i kustos prof. Miroslav Glavičić naznačio je neke poticaje u tom pravcu.

Među izlaganjima na Skupu pozornost je privuklo izlaganje dr. Anice Nazor o značenju Senja za glagoljsku knjigu i tiskaru. Glagoljska riječ tiskala se u Senju i onda kada su se nad Senjom nadvijali zloslutni oblaci: turska opasnost, mletačke pretenzije, hrvatska dijaspora i druga zla.

Zaključne riječi na završetku Skupa uputili su ak. L. Margetić, te domaćini prof. M. Galić i prof. M. Raguž.

Sve u svemu, dvodnevna proslava 500 - obljetnice rođenja dvaju Senjana i hrvatskih junaka protekla je u ozačaju ponosnog sjećanja i sveobuhvatnog razmišljanja o životima i djelima tih hrabrih muževa koji su na stranicama hrvatske povjesnice našli mjesto koje im i pripada. Na Znanstvenom skupu pročitane su dosad slabije poznate stranice hrvatske povjesnice.

Od zamisli do provedbe proslave jasno su pulsirali otkucaji velikog uskočkog srca malog Senja, kojemu je njegov Vitezović u samo nekoliko riječi snažno i nadahnuo sazeo olujno burnu povijest: Silan na oružju, jak u bogatstvu, vjeran Bogu.